

דף עזר למורה- זכויות אדם, אזרח ומיעוט בישראל

ההגנה על זכויות האדם בישראל מתקיימת, בין השאר, בחקיקה, בפסיקת בתי משפט ופעילותם של ארגוני החברה האזרחית. בנושא זכויות האדם ואזרח בישראל, בכלי העזר, נדרש/ת המורה להכיר לתלמידים לבחירת/ה: שתי דוגמאות להגנה בחקיקה, שתי דוגמאות בפסקה, שתי דוגמאות של הגנה ע"י מגזר שלישי (למשל: ארגוני מתנדבים).

מצרפת עבורכם המורים רשימת דוגמאות. אתם מוזמנים לבחור את הדוגמאות המתאימות ביותר עבורכם בהקשר הכיתתי בו אתם מלמדים. מומלץ לעודד תלמידים להכיר את לשון החוק עצמו, את הניסוח בפסקי הדין וההקשר שבו ניתנו, ואת פעילותם של הארגוני החברה האזרחית ממקור ראשון. כמו כל נושא בלימודי האזרחות כך גם חקיקה, פסיקה, ופעילות של ארגונים מהווים חלק משיח ציבורי ער. על כן, מומלץ להביא בפני התלמידים את הדין הציבורי המתעורר סביבם מפעם לפעם.

דוגמאות להגנה על זכויות בחקיקה בישראל

שם החוק	תוכנו	הזכות המוגנת
<u>חוק יסוד חופש העיסוק</u>	קובע כי זכותו של כל אזרח או תושב של המדינה לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד.	הזכות לחופש עיסוק
<u>חוק יסוד כבוד האדם וחירותו</u>	קובע את כבוד האדם ואת חירותו כערכי היסוד מהן נגזרות זכויות אדם נוספות לפיו זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם, בקדחת חיי ובהיותו בן-חורין, והן יובדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל	הזכות לכבוד הזכות לחיים וביטחון הזכות לקניין הזכות לחופש תנועה הזכות לפרטיות.
<u>חוק שוויון הזדמנויות בעבודה</u>	קובע איסור אפליה של מעסיק את עובדיו מחמת מינם, נטייתם המינית, מעמדם האישי, הריון, טיפולי פוריות, טיפולי הפריה חוץ-גופית, היותם הורים, גילם, גזעם, דתם, לאומיותם, ארץ מוצאם,	הזכות לשוויון

	מקום מגוריהם, השקפתם, מפלגתם או שירותם במילואים בכל הקשור לקבלה לעבודה; תנאי עבודה קידום בעבודה הכשרה או השתלמות מקצועית פיטורים או פיצוי פיטורים הטבות ותשלומים הניתנים לעובד בקשר לפרישה מעבודה.	
הזכות לשוויון איסור אפליה בין המינים	קובע כי גבר ואישה יהיו שווים בפני החוק ושווים לכל פעולה משפטית.	חוק שוויון זכויות האישה
הזכות לשוויון הזכות לכבוד הזכות לפרטיות הזכות לחירות	קובע הגנה על כבודו וחירותו של אדם עם מוגבלות, ומעגן את זכותו להשתתפות שוויונית ופעילה בחברה בכל תחומי החיים, ואת חובתה של המדינה לתת מענה הולם לצרכיו המיוחדים באופן שיאפשר לו לחיות את חייו בעצמאות מרבית, בפרטיות ובכבוד, תוך מיצוי מלא יכולתו. אדם עם מוגבלות זכאי לקבל החלטות הנוגעות לחייו, על פי רצונו והעדפותיו, והכל בהתאם להוראות כל דין.	חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות
זכויות חברתיות- זכויות עובדים הזכות לחופש דת	קובע מהו אורך יום העבודה ושבע העבודה, מה המעסיק מחויב להעניק לעובדיו ומה מותר לו לדרוש מהם. קובע את יום השבת כיום מנוחה ליהודים ולמי שאינם יהודי את האפשרות לבחור יום מנוחה לפי המנהג המקובל מבחינתו- מבין הימים- שישי, שבת או ראשון. קובע שאין לחייב אדם לעבוד ביום המנוחה השבועי שלו.	חוק שעות עבודה ומנוחה בשבת
הזכות לחיים וביטחון הזכות לכבוד	קובע שיש להגיש עזרה מיידית לכל מי שסובל מאלימות במשפחה.	חוק למניעת אלימות במשפחה
הזכות לכבוד הזכות לשם הטוב	החוק אוסר על פרסום דברים בכתב או בעל פה העלולים להשפיל את האדם בעיני הציבור או לפגוע בו, במשרתו או במקצועו, או לבזותו.	חוק לשון הרע

חוק עבודת נוער	החוק מגדיר את הכללים המיוחדים לגבי העסקת בני נוער	זכויות חברתיות-זכויות עובדים
חוק לימוד חובה (חוק חינוך חובה)	קובע הענקת חינוך לכל ילד מגיל 3 ועד 17.	זכויות חברתיות- הזכות לחינוך
חוק לא תעמוד על דם רעך	קובע את חובתו של אדם להושיט עזרה לאדם הנמצא לנגד עיניו, עקב אירוע פתאומי, בסכנה חמורה ומיידית לחייו, לשלמות גופו או לבריאותו, כאשר לא-ידו להושיט את העזרה, מבלי להסתכן או לסכן את זולתו.	הזכות לחיים ולבטחון

דוגמאות להגנה על זכויות בפסיקה

שם הבג"ץ	תוכנו	הזכות המוגנת
בג"ץ "קול העם" נגד שר הפנים: (73/53)	שר הפנים הורה על סגירת עיתון "קול העם" ב-1956, בנימוק שהפרסום בעיתון פוגע בביטחון המדינה. פסק הדין קבע את חשיבותו של חופש הביטוי ואת החובה להימנע ככל האפשר מהגבלתו. קבע ששר הפנים רשאי לאסור הופעתו של עיתון בשל דבר שפורסם בו רק אם הפגיעה בביטחון ובציבור קשה רצינית וחמורה.	הזכות לחופש ביטוי
בג"ץ בזרנו נגד שר המשטרה (ממשלת ישראל) (1/49)	המשטרה לא התירה לכותבי בקשות (מאכרים) המופיעים במשרדי הרישוי בשם לקוחותיהם להעביר מכוניות בתהליכי בדיקה, הוצאת רישיונות, תשלום מיסים וכיוצא ב. הללו טענו שהשלטון לא יכול למנוע מהם לעבוד בעבודה זו. בג"ץ קיבל את עתירתם בנימוק שאין חוק האוסר עליהם לעסוק בעיסוק זה.	הזכות לחופש עיסוק
בג"ץ שדולת הנשים נגד ממשלת ישראל (453/94)	עתירה נגד הממשלה, כאשר בניגוד למתחייב מחוק החברות, החליטו שר התחבורה, שר האנרגיה והתשתית ושר האוצר, למנות גברים כמנהלים של חברות ממשלתיות כאשר בהרכבי חברות אלה אין ייצוג לנשים כלל. העתירה	הזכות לשוויון

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

התקבלה.		
בג"ץ לוי נגד שר המשטרה (153/83)	בתהלוכת מחאה נגד מלחמת שלום הגליל נרצח אמיל גרינצוויג מפגיעת רימון. במלאת 30 למותו ביקש הוועד לקיים תהלוכה לזכרו. מפקד המשטרה סירב לתת רישיון להפגנה זו מחשש לפגיעה בסדר הציבורי על סמך ניסיון התהלוכה הקודמת. הוועד עתר לבג"ץ בשם חופש ההפגנה/מחאה. בג"ץ קיבל את העתירה.	הזכות להפגנה/ מחאה הזכות לחופש ביטוי
בג"צ אל כרבוטלי (7/48)	עתירה לאחר מעצר של אדם במהלך מלחמת השחרור כאשר לא נאמר האם המעצר הוא ניתן ע"י השלטונות הצבאיים או האזרחיים ומשום שסיבת מעצרו של העציר לא נודעה לעורך-דינו וגם אפשרות להתראות עם העציר לא ניתנה לו.	הזכות להליך הוגן
בג"צ פרץ ואחרים נגד מועצה מקומית כפר שמריהו (262/62)	עתירה לבג"צ בעקבות סירוב המועצה המקומית בכפר שמריהו להעמיד אולם לרשות הציבור לתפילה בנוסח "היהדות המתקדמת" (רפורמית)	חופש הדת חופש פולחן
בג"ץ סלומון נ' מפקד מחוז ירושלים, משטרת ישראל ואחרים (89884/96)	עתירה כנגד המשטרה בדרישה לאפשר פתיחת הר הבית לתפילת יהודים. בג"ץ קבע כי 'זכותו של העותר לתפילה על הר-הבית אינה שנויה במחלוקת'.	חופש הדת חופש פולחן
בג"צ שניצר ואחרים נגד הצנזור הצבאי (680/88)	הצנזור הצבאי פסל כתבה בעיתון "העיר" המותחת ביקורת על תפקודו של ראש "המוסד".	חופש הביטוי זכות הציבור לדעת
בג"צ קעדאן נגד מנהל מקרקעי ישראל (6698/95)	העתירה הוגשה לאחר שמשפחה ערבית מבקת-אל-גרבייה, שביקשה לרכוש קרקע להקמת בית בישוב קציר נדחתה על רקע לאומי. בית המשפט קבע, כי הקצאת קרקעות ליהודים בלבד על מקרקעי ציבור איננה חוקית.	הזכות לשוויון
בג"צ לאור ואחרים נגד המועצה לביקורת סרטים ומחזות (14/86)	העתירה הוגשה בעקבות סירוב של המועצה לביקורת סרטים ומחזות לאפשר את הצגת המחזה "אפרים הולך לצבא" אשר ביקר את המדינה ואת צה"ל	חופש הביטוי
בג"צ יוניברסל סיטי ואחרים נגד המועצה	המועצה אסרה להקרין את הסרט "הפיתוי האחרון של ישו" בטענה שהוא יפגע ברגשות הנוצרים	חופש הביטוי

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

	הדתיים. בג"צ אישר את הקרנת הסרט.	לביקורת סרטים ומחזות (806/88)
חופש האספה חפש ההפגנה	המשטרה לא אישרה קיומה של הפגנה (תהלוכה) מחשש להפרת הסדר הציבורי. העותרים נציגי "הוועד הארצי הלוחם של הזוגות הצעירים חסרי הדיור", פנו בבקשה לקיים בירושלים את התהלוכה. העתירה התקבלה.	בג"צ צבי סער ואחרים נגד המשטרה ואחרים (148/79)
הזכות לשוויון הזכות לכבוד	חיילת בצה"ל שהביע את רצונה להתנדב לשירות בטייס, בקשתה נדחתה ע"י הצבא בטענה שאין לשתף נשים בתפקידי לחימה. בעקבות העתירה הורה בג"ץ לצה"ל להשוות את זכויותיהן של נשים לאלו של גברים.	בג"צ אליס מילר נגד שר הביטחון ואחרים (4541/94)
הזכות לשוויון	מועצת ירוחם בחרה בשקדיאל להיות נציגת המועצה במועצה הדתית, השר לענייני דתות ומועצת הרבנות הראשית פסלו זאת בטענה שאין מקום לחברותה של אישה במועצה הדתית. העותרת טענה שהמועצה הדתית הינה גוף מנהלי שאינו פוסק הלכה, ולכן אין לפסול נשים מלכהן כחברות בו. העתירה התקבלה.	בג"צ לאה שקדיאל נגד השר לענייני דתות (153/87)
הזכות לשוויון	עתר נגד חוק מימון מפלגות בטענה שנוגד את עקרון השוויון, החוק קבע כי מימון בחירות יינתן רק למפלגות המיוצגות בכנסת היוצאת. בעקבות כך החוק תוקן.	אהרן א' ברגמן נגד שר האוצר ומבקר המדינה (98/69)
הזכות לשוויון	דייל שעבד באל-על פנה לבתי המשפט כדי לזכות את בן זוגו בהטבה שניתנה לבני הזוג של עובדי החברה בצורת כרטיסי טיסה חינם. הדייל טען כי קיימת אפליה על רקע נטייתו המינית. בג"צ קבע כי מעבידים אינם רשאים להפלות, במתן הטבות לעובדיהם, בין בני זוג ממין שונה לבני זוג מאותו המין.	אל על נגד יונתן דנילוביץ (721/94)

דוגמאות להגנה על זכויות ע"י ארגוני החברה האזרחית

דוגמאות רבות¹ נוספות ניתן למצוא אצל **יחידת רשם העמותות** של משרד המשפטים

¹ יש בארץ כ-30,000 עמותות. ניתן למצוא ביניהן ארגונים רבים שבמטרתיהן ניתן למצוא קשר ישיר או עקיף להגנה על זכויות האדם והאזרח בישראל.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

שם הארגון	פעילותו	הזכות המוגנת
קו לעובד	ארגון שמטפל בתלונות על פגיעה בזכויות עובדים	זכויות עובדים ותנאי העסקה
המועצה לשלום הילד	ארגון שדואג לזכויות הילדים והקטינים	זכויות הילד
האגודה לזכויות האזרח	יזמת הצעות חוק ומייצגת אנשים שזכויותיהם נפגעו ע"י השלטון בפני בתי המשפט	זכויות אדם ואזרח
ידיד- מרכזי סיוע בקהילה	מתן סיוע, ליווי, ייעוץ ותמיכה בהתמודדות מול הבירוקרטיה והמוסדות השונים, ללא תשלום ובנגישות מקסימלית.	שוויון זכויות חברתיות
בזכות	מרכז לזכויות אדם לבעלי מוגבלויות המייצג אנשים עם צרכים מיוחדים בפני מוסדות רשמיים	הזכות לשוויון
שדולת הנשים בישראל	פועלת נגד אפליית נשים, הטרדות מיניות ופרסומים הפוגעים בנשים	הזכות לשוויון הזכות לחיים ביטחון הזכות לכבוד
מעגלי צדק	ארגון שמקדם חברת מופת מוסרית ציונית ויהודית. במרחב האישי, הקהילתי והציבורי.	זכויות חברתיות
המשמר החברתי	ארגון שמקדם חקיקה חברתית ושוויונית, ולחזק את בית הנבחרים אל מול לחצי ההון והשלטון	זכויות חברתיות
הסדנא לידע ציבורי	פועלת להגברת השתתפות ציבורית בישראל, על ידי איסוף, פתיחה והנגשה של מידע שמצוי ברשותם של גופי ממשל ומגזר ציבורי.	חופש המידע זכות הציבור לדעת
השל	פועלת להגברת המודעות לקיימות ולשמירה על איכות הסביבה וזכויות האדם הנפגעות בעקבות פגיעה בסביבה	הזכות לשוויון הזכות לחיים וביטחון הזכות לבריאות
כל זכות	פועל למיצוי זכויות האדם ע"י הנגשת מידע לציבור בנושא מיצוי זכויות בתחומים מגוונים	הזכות לשוויון מיצוי זכויות בכלל
האגודה לזכויות החולה	ארגון הפועל לשמירה ומימוש זכויות המטופלים ובני משפחותיהם במערכת הבריאות, קופות החולים, ובתי החולים	הזכות לשוויון הזכות לבריאות
בעצמי	ארגון המסייע לנשים ולגברים השרויים באבטלה מתמשכת להשתלב בתעסוקה יציבה והוגנת, התואמת את כישוריהם ושאיפותיהם.	הזכות לשוויון זכויות חברתיות
הילה- למען החינוך	ארגון הפועל לשיפור החינוך בשכונות, עירות פיתוח וכפרים באמצעות מעורבות הורים בחינוך; מימוש זכויות הורים ותלמידים במערכת החינוך, העלאת נושא אי השוויון בחינוך על סדר היום הציבורי.	הזכות לשוויון הזכות לחינוך

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

המועצה הישראלית לצרכנות	ארגון הפועל להגנת הצרכנים ושמירת זכויותיהם, וכן לחינוך לצרכנות נכונה.	הזכות לקניין
----------------------------	--	--------------